

В І Д Г У К

про дисертаційне дослідження Чжоу Є.

**«Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Одним із пріоритетних напрямів модернізації системи освіти, зокрема, вищої мистецької освіти, вважають перехід до компетентнісно орієнтованої моделі навчання, яка визначає вимоги до кадрових ресурсів відповідно до потреб сьогодення. Це, у свою чергу, зумовлює пошук глибоких системних перетворень освітнього процесу для підвищення його якості та результативності професійної підготовки майбутнього фахівця. При цьому в сучасній педагогічній науці домінує концептуальне положення стосовно орієнтації закладу вищої освіти на технологізацію освітнього процесу. Водночас проблема проектування підготовки майбутнього фахівця актуалізується та стає дедалі більш значущою в системі вищої мистецької освіти. У цьому контексті педагогічна теорія і практика чітко визначає свої завдання щодо підготовки фахівців, які не тільки відповідають компетентісним параметрам рамок кваліфікації, а й налаштовані на володіння технологіями впливу на емоційну сферу особистості.

З огляду на це актуальними стають дослідження, зміст яких включає поєднання, на перший погляд, суперечливих процесів: модернізація освіти та тенденції щодо збереження найцінніших досягнень минулого; оновлення технологій та осмислення природних, антропних задатків людини як джерела саморозвитку. Такі дослідження зазвичай знаходяться на перетині різних наук, їм властива міждисциплінарність, наукова рефлексія широкого кола питань. До таких досліджень повною мірою належить дисертація Чжоу Є. Актуальність роботи зумовлена тим, що дослідниця віднайшла неординарне вирішення складних питань стосовно подолання існуючих суперечностей у вищій мистецькій освіті, зокрема, між художньо-емоційним потенціалом фортепіанної музики й поліфункціональністю фортепіанної підготовки та відсутністю методичного забезпечення їх застосування задля досягнення підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду сучасних школярів. Здобувачка розкриває сутність поняття «художньо-емоційний досвід майбутніх учителів музичного мистецтва», теоретично обґрунтовує його смисл у контексті фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, залишаючи можливість застосування цієї категорії в професійному становленні майбутніх учителів інших мистецьких дисциплін, а також у формуванні духовної культури особистості засобами мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Чжоу Є. підтверджується глибиною методологічної, полікультурної, теоретичної бази дослідження, її міждисциплінарним характером, що визначається пошуком характеристичних ознак художньо-емоційного досвіду з погляду філософії, психології, соціології, мистецтвознавства та музичної педагогіки.

На підтвердження результатів та висновків слугує гармонійне поєднання результатів теоретичного дослідження та практичного досвіду, як педагогічного, так і власного виконавського; комплекс застосованих теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів. Науковий апарат дисертаційного дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна тощо) сформульовано кваліфіковано. Безперечною є наукова новизна дослідження, оскільки такий феномен як підготовленість майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів з погляду науково-педагогічної теорії та методики навчання музичного мистецтва у науковому дискурсі чітко не визначено. Відповідає критеріям наукової новизни й розроблені дисертанткою педагогічні умови.

Структура дисертації є чіткою, а логіка розгортання дослідницького пошуку переконливою: від розгляду теоретико-методологічних засад дослідження, обґрунтування основного ключового поняття «художньо-емоційний досвід» дослідниця приходять до визначення методології *формування* такого досвіду. З цією метою на концептуальному методологічному рівні дисертантка підкреслює доцільність проєктувального, ментального, полімодального та компетентісного підходів, а також обґрунтовує авторську методику проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, ефективність якої доводить уже на експериментальному рівні.

Дисертанткою сформульовано п'ять завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва задля досягнення їхньої підготовленості до формування художньо-емоційний досвід школярів.

Вирішуючи *перше завдання* дослідження – висвітлити феноменологію художньо-емоційного досвіду в міждисциплінарному науковому дискурсі та проєкції на фортепіанну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва, Чжоу Є детально розкриває феноменологію художніх емоцій, що дозволяє їх інтерпретацію як різновиду вищих соціальних почуттів. Разом із тим художні емоції підпадають під вплив властивих людині психічних станів, що супроводжують процеси відчуття, сприйняття, мислення, дії. Накопичення фонду таких емоцій створює культурно-особистісний конструктор – художньо-емоційний досвід. Художньо-емоційний досвід особистості представлено як накопичений обсяг емоційного реагування на події, відображені у творах мистецтва специфічними засобами, які викликають у особистості конгломерат емоційного, когнітивного та оцінного відгуку на основі

пережитого та запам'ятованого реагування під час попередніх художньо-перцептивних процесів, що зафіксовані як ментальні репрезентації.

Визначено сутність художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як інтегрального фахового утворення, що концентрує ментальні репрезентації художніх емоцій, на основі яких формуються еталони художньо-емоційних переживань, уміння когнітивного та оцінного відгуку, здатність спрямовувати художньо-емоційне осягнення виразного змісту твору на музично-освітній процес з метою формування художньо-емоційного досвіду школярів. Зазначена якість виконує функції, реалізація яких уможлиблює оцінювання художньо-емоційного змісту музичного твору (оцінно-когнітивна функція); його контекстний аналіз на тлі стратифікаційної актуалізації ментальних репрезентацій інших видів досвіду (інтегрально-конвергентна функція); трансляцію осягнутого художньо-емоційного сенсу твору в педагогічно-перформативному процесі (художньо-комунікативна функція).

Заслуговує на схвальну оцінку розв'язання *другого завдання* – розкрити сутність та компонентну структуру підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. У дослідженні структура зазначеного фахового утворення складається з гностично-антропологічного (зорієнтованість у психологічних та фізіологічних основах емоційної сфери особистості; поінформованість стосовно впливу мистецтва на емоційну сферу людини, усвідомлення синтезу емоційного й раціонального в художньо-творчій діяльності); ціннісно-інтенціонального (фонд художніх переваг і сформованість еталонів емоційного реагування на певні художньо-сміслові, образні та мовно-інтонаційні засоби; наявність накопичених емоційно-ціннісних еталонів) та творчо-праксеологічного (здатність до рефлексії емоційно-творчого переживання художніх образів; володіння вміннями екстраполяції власного художньо-емоційного досвіду на перцептивний, виконавський і педагогічний процеси) компонентів. Чжоу Є. показує, що особлива властивість цього утворення визначається його інтенційною спрямованістю на два напрями, а саме: інтроверсивний, який забезпечує процеси художньо-емоційного осягнення виразного змісту музичного твору; екстраверсивний, який відповідає за здатності й уміння майбутніх учителів музичного мистецтва спрямовувати педагогічний музично-освітній процес із метою формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Обґрунтування методології та методичного забезпечення проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів (*третьє завдання дослідження*) є безперечним здобутком дисертації, оскільки чіткого визначення зазначеного поняття в педагогіці мистецтва та у мистецтвознавстві досі не існувало, хоча поняття застосовувалося апріорно. Обґрунтовано сутність педагогічного проєктування як вектору здійснення концентрації певних методологічних і методичних ресурсів на обраній предмет цілеспрямованого впливу. У дослідженні визначено проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів як

організаційний процес, що забезпечує спрямованість сукупності методологічного та методичного забезпечення якісної підготовленості майбутніх фахівців до реалізації поставлених завдань на основі орієнтації комплексу спільних функцій, властивих фортепіанній підготовці та феномену художньо-емоційного досвіду. Доведено ефективність застосування проєктувального підходу як генералізованого, що сполучається з комунікативно-компетентнісним, ментальним та полімодальним – як допоміжними. Дослідницька компетентність Чжоу Є дала змогу розробити актуальні для дослідження педагогічні принципи: врахування домінувального типу художнього мислення: раціонального, емоційного, гармонійного; активізації мнемічних конструктів художньо-емоційного досвіду в процесі аналізу образної виразності фортепіанних творів; цілеспрямованої активізації різних модусів сприйняття й відтворення художньої інформації; забезпечення організаційної самостійності в процесі створення проєктів.

На ґрунті визначених спільних функцій фортепіанної підготовки та художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва обґрунтовано етапність проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на досягнення результативної мети щодо якісної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва формувати художньо-емоційний досвід школярів у різних формах музичного навчання: за актуалізаційно-підготовчим, ментально-накопичувальним і творчо-афективним етапами.

Розроблено педагогічні умови, що склали основу методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів: стимулювання генерації та диференціації художніх емоцій у музично-перцептивному та мистецько-аналітичному процесах; спрямування музично-аналітичної діяльності на формування й систематизацію ментальних уявлень щодо художньо-емоційних конотацій елементів музичної лексики; актуалізація художньо-емоційного досвіду як чинника самопроєктування педагогічно-перформативної діяльності. Методичним супроводом зазначених умов стають такі методи: рефлексивної сегрегації художніх емоцій; емоційної верифікації художньо-музичної інформації; синхронізації музично-афективних еталонів; складання художньо-емоційних проєктів фортепіанних творів; емоційно-інтелектуального проєктування художньо-музичної взаємодії та ін.

Четверте завдання дослідження дисертантки – визначити критерії та показники оцінювання рівня підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Розв'язання поставленого завдання дозволило встановити такі критерії та показники: *когнітивний критерій* (міра спроможності ідентифікування художніх емоцій у музично-перцептивному та операційному процесах, ступінь обізнаності щодо атрибутів музичної мови в контексті їх зв'язку з художньо-емоційними переживаннями); *мотиваційний критерій* (міра прагнення особистого інтринсивно-ціннісного переживання художніх емоцій у музично-перцептивному процесі, інтенції щодо накопичення фахово-функціонального фонду художніх емоцій); *перформативний критерій* (ступінь здатності здійснювати художньо-емоційну саморегуляцію у різних видах і формах освітнього процесу, міра

розвиненості інтегрального (педагогічно-інтерпретаційного, музично-виконавського) вміння викликати художньо-емоційний відгук).

Текст розкриває зміст і завдання пошукового попереднього етапу, який стає певним узагальненням багаторічного педагогічного досвіду дисертантки. Окремий підрозділ презентує діагностичний інструментарій: критерії, показники, шкалу оцінювання, методи. Серед методів звертаємо увагу на такі, що їх створено як модифіковані тестові завдання. Спеціально розроблено й модифіковано низку діагностичних засобів (анкета «Діагностика сприйняття та індукції музичних емоцій» (P. Juslin & P. Laukka); «Женевська емоційно-музична шкала» (Geneva Emotional Music Scales (GEMS)); «Дослідження внутрішньо-особистісної мотивації до переживання емоцій під час сприйняття музики» (Van den Tol & Edwards); педагогічного тестування на основі технології афективного праймінгу (Yu Ling Tay & Bee Chin Ng; Steinbeis & Koelsch), комплексна триетапна діагностична методика «Емоційний досвід у побудові виразного музичного виконання» (J. Sloboda & A. G. W. Van Zijl); експертне оцінювання за шкалою «Оцінювання вмінь стимулювання художньо-емоційної перцептивної активності учнів» та ін.). Відзначаючи неабияку цінність педагогічної діагностики художньо-емоційного досвіду школярів, вважаємо, що Чжоу Є вдалося знайти найоптимальніше методичне забезпечення цього процесу, про що свідчать узагальнені характеристики рівнів сформованості художньо-емоційного досвіду школярів.

Експериментальній перевірці ефективності методики проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів присвячене *п'яте завдання* дослідження.

Під час експериментальної перевірки підтверджено ефективність таких методів: емоційної верифікації художньо-музичної інформації (на основі розвідок І. Шеффлера), що сприяв формуванню вмінь художньо-емоційного аналізу творів, ідентифікації власних переживань під час сприйняття твору й роботи над ним; метод синхронізації музично-афективних еталонів і апперцептивно-емоційного проектування, що дозволили майбутнім учителям музичного мистецтва оволодіти сучасними технологіями гармонізації емоційного й інтелектуального забезпечення виконавства та педагогічної інтерпретації. Перевірка здійснювалася за допомогою критерія Р. Фішера (*F критерій*), що підтвердило ефективність отриманих результатів. Подальшою галуззю дослідження може бути розкриття педагогічного потенціалу інших видів фахової підготовки й методики їх проектування на формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну. У дослідженні поставлено і вирішено одну з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та практики – проблему співвідношення теоретичної та практичної підготовки студентів до педагогічної діяльності. Ставлячи завдання формування художньо-емоційного досвіду в умовах освітнього процесу вищої школи, Чжоу Є втручається у сферу феноменологічної взаємодії і протистояння основних координат освітнього процесу, даючи відповіді на складні питання: «Як сумістити потреби практичної педагогічної підготовки фахівців з проєктувальним спрямуванням навчання?»; «Як

у межах освітнього середовища вищої школи, що традиційно зосереджується на компетентнісній іпостасі підготовки, знайти важелі активізації у майбутніх учителів не тільки умозорових уявлень про педагогічну реальність, а й здатність продуктивно втручатись в її емоційну сферу?»; «Яким чином зберегти при цьому суб'єктність майбутнього фахівця, не зруйнувавши його індивідуальність, своєрідність бачення музично-педагогічних явищ?»).

Відповідь на ці питання містить авторська методика проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, що, передбачає опору на проєктувальний підхід в межах онтологічної парадигми. Означений підхід складає науковий пафос роботи, визначаючи її ключові аспекти.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження досягнута, а дисертація є завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлені: обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень; цілісністю та системністю вивчення професійно-особистісного досвіду та умов його формування в процесі неперервної педагогічної освіти майбутнього вчителя музичного мистецтва; різноманітністю дослідження (методологічний, теоретичний, практичний рівні); використанням комплексу методів дослідження, які адекватні предметові, завданням дослідження; репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої системи в широку практику роботи закладів вищої мистецької освіти; обробкою отриманих емпіричних даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у дев'яти одноосібних працях, одна з яких опублікована в зарубіжному фаховому виданні. Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбулася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертантки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають дослідницьку проблему фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вона відповідає вимогам, що ставлять МОН України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідно зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. У методології дослідження дисертантка застосовує ментальний підхід. Разом з тим, в експерименті не висвітлено відмінності, що проявляли українські та китайські студенти відповідно до їхнього власного художньо-емоційного досвіду. Однак, ця інформація мала б бути, оскільки ментальні аспекти, зокрема, етнічні, національні можуть впливати й на художньо-емоційне ставлення до тих або тих художніх образів, музичних інтонацій тощо.
2. На рисунку 2.1 (сторінка 138) представлено модель проєктування фортепіанної підготовки до формування художньо-емоційного досвіду школярів. По-перше, варто було б уточнити назву рисунку, тобто вказати яку підготовку мала на увазі дисертантка. По-друге, сама модель містить презентацію етапів запровадження педагогічних умов та методів. Однак обґрунтування етапів запровадження методики подається у підрозділі 3.2. варто було їх презентувати у підрозділі 2.2., а потім вже представляти цілісну модель методики.
3. Дослідниця ґрунтовно розкриває наукові підходи у підрозділі 2.1: проєктувальний як генералізований, ментальний, полімодальний, компетентнісний. На їх основі обирає принципи, що мають методичну спрямованість. Разом з тим, в описі експериментальної роботи дослідниця висвітлює принципи, але дуже епізодично вказує на підходи. Зокрема взагалі не згадується про компетентнісний підхід. Варто було зауважити на експериментальному характері запровадження окреслених наукових підходів.
4. Згідно предмета дослідження, фортепіанна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва має бути спрямована на формування художньо-емоційного досвіду школярів. Дослідниця правильно стверджує, що фактором успішності цього процесу є сформований художньо-емоційний досвід самих майбутніх учителів. Разом з тим, у дослідженні не прослідковується орієнтація на різновікові аспекти художньо-емоційної сфери школярів, на що має бути орієнтований музичний репертуар. Представлений дослідницею музично-ілюстративний та художньо-ілюстративний матеріал орієнтований лише на студентів та на підлітків. Для молодших школярів варто було пропонувати інший репертуар.
5. У тексті дисертації часто вживається поняття «педагогічний вплив», яке в різних контекстах трактується неоднозначно. Тим часом загально прийнятим є визначення дефініції, як процесу та результату перетворення зовнішніх педагогічних вимог у внутрішню позицію учня за допомогою прямих і опосередкованих засобів; досягнення переходу особистості в якісно інший педагогічний зумовлений стан індивідуального розвитку.

Зазначені побажання істотно не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційної роботи Чжоу Є.

Загальний висновок

Таким чином, узагальнимо, що дисертація Чжоу Є. на тему «**Проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів**» є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має яскраво виражену

наукову новизну та практичне значення. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Чжоу Є., заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства та
музичної освіти

Київського університету імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК

Підпис Ольги ОЛЕКСЮК засвідчує
Т. в. о. Директора Інституту мистецтв

Лариса БОНДАРЕНКО

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС <i>Ольги Олексюк</i> засвідчує (ПІБ) <i>чрв. орах. в.к.</i> 12. 10. 2020
--

ВІДГУК

про дисертаційне дослідження Чжоу Є.

**«Проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
014 Середня освіта (Музичне мистецтво)**

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Одним із пріоритетних напрямів модернізації системи освіти, зокрема, вищої мистецької освіти, вважають перехід до компетентісно орієнтованої моделі навчання, яка визначає вимоги до кадрових ресурсів відповідно до потреб сьогодення. Це, у свою чергу, зумовлює пошук глибоких системних перетворень освітнього процесу для підвищення його якості та результативності професійної підготовки майбутнього фахівця. При цьому в сучасній педагогічній науці домінує концептуальне положення стосовно орієнтації закладу вищої освіти на технологізацію освітнього процесу. Водночас проблема проектування підготовки майбутнього фахівця актуалізується та стає дедалі більш значущою в системі вищої мистецької освіти. У цьому контексті педагогічна теорія і практика чітко визначає свої завдання щодо підготовки фахівців, які не тільки відповідають компетентісним параметрам рамок кваліфікації, а й налаштовані на володіння технологіями впливу на емоційну сферу особистості.

З огляду на це актуальними стають дослідження, зміст яких включає поєднання, на перший погляд, суперечливих процесів: модернізація освіти та тенденції щодо збереження найцінніших досягнень минулого; оновлення технологій та осмислення природних, антропних задатків людини як джерела саморозвитку. Такі дослідження зазвичай знаходяться на перетині різних наук, їм властива міждисциплінарність, наукова рефлексія широкого кола питань. До таких досліджень повною мірою належить дисертація Чжоу Є. Актуальність роботи зумовлена тим, що дослідниця віднайшла неординарне вирішення складних питань стосовно подолання існуючих суперечностей у вищій мистецькій освіті, зокрема, між художньо-емоційним потенціалом фортепіанної музики й поліфункціональністю фортепіанної підготовки та відсутністю методичного забезпечення їх застосування задля досягнення підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду сучасних школярів. Здобувачка розкриває сутність поняття «художньо-емоційний досвід майбутніх учителів музичного мистецтва», теоретично обґрунтовує його смисл у контексті фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, залишаючи можливість застосування цієї категорії в професійному становленні майбутніх учителів інших мистецьких дисциплін, а також у формуванні духовної культури особистості засобами мистецтва.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Високий ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Чжоу Є. підтверджується глибиною методологічної, полікультурної, теоретичної бази дослідження, її міждисциплінарним характером, що визначається пошуком характеристичних ознак художньо-емоційного досвіду з погляду філософії, психології, соціології, мистецтвознавства та музичної педагогіки.

На підтвердження результатів та висновків слугує гармонійне поєднання результатів теоретичного дослідження та практичного досвіду, як педагогічного, так і власного виконавського; комплекс застосованих теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів. Науковий апарат дисертаційного дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна тощо) сформульовано кваліфіковано. Безперечною є наукова новизна дослідження, оскільки такий феномен як підготовленість майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів з погляду науково-педагогічної теорії та методики навчання музичного мистецтва у науковому дискурсі чітко не визначено. Відповідає критеріям наукової новизни й розроблені дисертанткою педагогічні умови.

Структура дисертації є чіткою, а логіка розгортання дослідницького пошуку переконливою: від розгляду теоретико-методологічних засад дослідження, обґрунтування основного ключового поняття «художньо-емоційний досвід» дослідниця приходять до визначення методології *формування* такого досвіду. З цією метою на концептуальному методологічному рівні дисертантка підкреслює доцільність проєктувального, ментального, полімодального та компетентісного підходів, а також обґрунтовує авторську методику проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, ефективність якої доводить уже на експериментальному рівні.

Дисертанткою сформульовано п'ять завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва задля досягнення їхньої підготовленості до формування художньо-емоційний досвід школярів.

Вирішуючи *перше завдання* дослідження – висвітлити феноменологію художньо-емоційного досвіду в міждисциплінарному науковому дискурсі та проєкції на фортепіанну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва, Чжоу Є детально розкриває феноменологію художніх емоцій, що дозволяє їх інтерпретацію як різновиду вищих соціальних почуттів. Разом із тим художні емоції підпадають під вплив властивих людині психічних станів, що супроводжують процеси відчуття, сприйняття, мислення, дії. Накопичення фонду таких емоцій створює культурно-особистісний конструкт – художньо-емоційний досвід. Художньо-емоційний досвід особистості представлено як накопичений обсяг емоційного реагування на події, відображені у творах мистецтва специфічними засобами, які викликають у особистості конгломерат емоційного, когнітивного та оцінного відгуку на основі

пережитого та запам'ятованого реагування під час попередніх художньо-перцептивних процесів, що зафіксовані як ментальні репрезентації.

Визначено сутність художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як інтегрального фахового утворення, що концентрує ментальні репрезентації художніх емоцій, на основі яких формуються еталони художньо-емоційних переживань, уміння когнітивного та оцінного відгуку, здатність спрямовувати художньо-емоційне осягнення виразного змісту твору на музично-освітній процес з метою формування художньо-емоційного досвіду школярів. Зазначена якість виконує функції, реалізація яких уможливило оцінювання художньо-емоційного змісту музичного твору (оцінно-когнітивна функція); його контекстний аналіз на тлі стратифікаційної актуалізації ментальних репрезентацій інших видів досвіду (інтегрально-конвергентна функція); трансляцію осягненого художньо-емоційного сенсу твору в педагогічно-перформативному процесі (художньо-комунікативна функція).

Заслуговує на схвальну оцінку розв'язання *другого завдання* – розкрити сутність та компонентну структуру підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. У дослідженні структура зазначеного фахового утворення складається з гностично-антропологічного (зорієнтованість у психологічних та фізіологічних основах емоційної сфери особистості; поінформованість стосовно впливу мистецтва на емоційну сферу людини, усвідомлення синтезу емоційного й раціонального в художньо-творчій діяльності); ціннісно-інтенціонального (фонд художніх переваг і сформованість еталонів емоційного реагування на певні художньо-сміслові, образні та мовно-інтонаційні засоби; наявність накопичених емоційно-ціннісних еталонів) та творчо-праксеологічного (здатність до рефлексії емоційно-творчого переживання художніх образів; володіння вміннями екстраполяції власного художньо-емоційного досвіду на перцептивний, виконавський і педагогічний процеси) компонентів. Чжоу Є. показує, що особлива властивість цього утворення визначається його інтенційною спрямованістю на два напрями, а саме: інтроверсивний, який забезпечує процеси художньо-емоційного осягнення виразного змісту музичного твору; екстраверсивний, який відповідає за здатності й уміння майбутніх учителів музичного мистецтва спрямовувати педагогічний музично-освітній процес із метою формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Обґрунтування методології та методичного забезпечення проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів (*третьє завдання* дослідження) є безперечним здобутком дисертації, оскільки чіткого визначення зазначеного поняття в педагогіці мистецтва та у мистецтвознавстві досі не існувало, хоча поняття застосовувалося апріорно. Обґрунтовано сутність педагогічного проектування як вектору здійснення концентрації певних методологічних і методичних ресурсів на обраний предмет цілеспрямованого впливу. У дослідженні визначено проектування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів як

організаційний процес, що забезпечує спрямованість сукупності методологічного та методичного забезпечення якісної підготовленості майбутніх фахівців до реалізації поставлених завдань на основі орієнтації комплексу спільних функцій, властивих фортепіанній підготовці та феномену художньо-емоційного досвіду. Доведено ефективність застосування проєктувального підходу як генералізованого, що сполучається з комунікативно-компетентнісним, ментальним та полімодальним – як допоміжними. Дослідницька компетентність Чжоу Є дала змогу розробити актуальні для дослідження педагогічні принципи: врахування домінуючого типу художнього мислення: раціонального, емоційного, гармонійного; активізації мнемічних конструктів художньо-емоційного досвіду в процесі аналізу образної виразності фортепіанних творів; цілеспрямованої активізації різних модусів сприйняття й відтворення художньої інформації; забезпечення організаційної самостійності в процесі створення проєктів.

На ґрунті визначених спільних функцій фортепіанної підготовки та художньо-емоційного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва обґрунтовано етапність проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на досягнення результативної мети щодо якісної підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва формувати художньо-емоційний досвід школярів у різних формах музичного навчання: за актуалізаційно-підготовчим, ментально-накопичувальним і творчо-афективним етапами.

Розроблено педагогічні умови, що склали основу методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів: стимулювання генерації та диференціації художніх емоцій у музично-перцептивному та мистецько-аналітичному процесах; спрямування музично-аналітичної діяльності на формування й систематизацію ментальних уявлень щодо художньо-емоційних конотацій елементів музичної лексики; актуалізація художньо-емоційного досвіду як чинника самопроєктування педагогічно-перформативної діяльності. Методичним супроводом зазначених умов стають такі методи: рефлексивної сегрегації художніх емоцій; емоційної верифікації художньо-музичної інформації; синхронізації музично-афективних еталонів; складання художньо-емоційних проєктів фортепіанних творів; емоційно-інтелектуального проєктування художньо-музичної взаємодії та ін.

Четверте завдання дослідження дисертантки – визначити критерії та показники оцінювання рівня підготовленості майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів. Розв'язання поставленого завдання дозволило встановити такі критерії та показники: *когнітивний критерій* (міра спроможності ідентифікування художніх емоцій у музично-перцептивному та операційному процесах, ступінь обізнаності щодо атрибутів музичної мови в контексті їх зв'язку з художньо-емоційними переживаннями); *мотиваційний критерій* (міра прагнення особистого інтринсивно-ціннісного переживання художніх емоцій у музично-перцептивному процесі, інтенції щодо накопичення фахово-функціонального фонду художніх емоцій); *перформативний критерій* (ступінь здатності здійснювати художньо-емоційну саморегуляцію у різних видах і формах освітнього процесу, міра

розвиненості інтегрального (педагогічно-інтерпретаційного, музично-виконавського) вміння викликати художньо-емоційний відгук).

Текст розкриває зміст і завдання пошукового попереднього етапу, який стає певним узагальненням багаторічного педагогічного досвіду дисертантки. Окремий підрозділ презентує діагностичний інструментарій: критерії, показники, шкалу оцінювання, методи. Серед методів звертаємо увагу на такі, що їх створено як модифіковані тестові завдання. Спеціально розроблено й модифіковано низку діагностичних засобів (анкета «Діагностика сприйняття та індукції музичних емоцій» (P. Juslin & P. Laukka); «Женевська емоційно-музична шкала» (Geneva Emotional Music Scales (GEMS)); «Дослідження внутрішньо-особистісної мотивації до переживання емоцій під час сприйняття музики» (Van den Tol & Edwards); педагогічного тестування на основі технології афективного праймінгу (Yu Ling Tay & Bee Chin Ng; Steinbeis & Koelsc), комплексна триетапна діагностична методика «Емоційний досвід у побудові виразного музичного виконання» (J. Sloboda & A. G. W. Van Zijl); експертне оцінювання за шкалою «Оцінювання вмінь стимулювання художньо-емоційної перцептивної активності учнів» та ін.). Відзначаючи неабияку цінність педагогічної діагностики художньо-емоційного досвіду школярів, вважаємо, що Чжоу Є вдалося знайти найоптимальніше методичне забезпечення цього процесу, про що свідчать узагальнені характеристики рівнів сформованості художньо-емоційного досвіду школярів.

Експериментальній перевірці ефективності методики проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів присвячене *п'яте завдання* дослідження.

Під час експериментальної перевірки підтверджено ефективність таких методів: емоційної верифікації художньо-музичної інформації (на основі розвідок І. Шеффлера), що сприяв формуванню вмінь художньо-емоційного аналізу творів, ідентифікації власних переживань під час сприйняття твору й роботи над ним; метод синхронізації музично-афективних еталонів і апперцептивно-емоційного проєктування, що дозволили майбутнім учителям музичного мистецтва оволодіти сучасними технологіями гармонізації емоційного й інтелектуального забезпечення виконавства та педагогічної інтерпретації. Перевірка здійснювалася за допомогою критерія Р. Фішера (*F критерій*), що підтвердило ефективність отриманих результатів. Подальшою галуззю дослідження може бути розкриття педагогічного потенціалу інших видів фахової підготовки й методики їх проєктування на формування художньо-емоційного досвіду школярів.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну. У дослідженні поставлено і вирішено одну з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та практики – проблему співвідношення теоретичної та практичної підготовки студентів до педагогічної діяльності. Ставлячи завдання формування художньо-емоційного досвіду в умовах освітнього процесу вищої школи, Чжоу Є втручається у сферу феноменологічної взаємодії і протистояння основних координат освітнього процесу, даючи відповіді на складні питання: «Як сумістити потреби практичної педагогічної підготовки фахівців з проєктувальним спрямуванням навчання?»; «Як

у межах освітнього середовища вищої школи, що традиційно зосереджується на компетентнісній іпостасі підготовки, знайти важелі активізації у майбутніх учителів не тільки умозорових уявлень про педагогічну реальність, а й здатність продуктивно втручатись в її емоційну сферу?»; «Яким чином зберегти при цьому суб'єктність майбутнього фахівця, не зруйнувавши його індивідуальність, своєрідність бачення музично-педагогічних явищ?».

Відповідь на ці питання містить авторська методика проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів, що, передбачає опору на проєктувальний підхід в межах онтологічної парадигми. Означений підхід складає науковий пафос роботи, визначаючи її ключові аспекти.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження досягнута, а дисертація є завершеною кваліфікаційною працею.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлені: обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень; цілісністю та системністю вивчення професійно-особистісного досвіду та умов його формування в процесі неперервної педагогічної освіти майбутнього вчителя музичного мистецтва; різноманітністю дослідження (методологічний, теоретичний, практичний рівні); використанням комплексу методів дослідження, які адекватні предметові, завданням дослідження; репрезентативністю вибірки, результатами впровадження запропонованої системи в широку практику роботи закладів вищої мистецької освіти; обробкою отриманих емпіричних даних статистичними методами.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у дев'яти одноосібних працях, одна з яких опублікована в зарубіжному фаховому виданні. Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає встановленим вимогам. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбулася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертантки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень, повною мірою розкривають дослідницьку проблему фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію; вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вона відповідає вимогам, що ставлять МОН України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідно зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. У методології дослідження дисертантка застосовує ментальний підхід. Разом з тим, в експерименті не висвітлено відмінності, що проявляли українські та китайські студенти відповідно до їхнього власного художньо-емоційного досвіду. Однак, ця інформація мала б бути, оскільки ментальні аспекти, зокрема, етнічні, національні можуть впливати й на художньо-емоційне ставлення до тих або тих художніх образів, музичних інтонацій тощо.
2. На рисунку 2.1 (сторінка 138) представлено модель проєктування фортепіанної підготовки до формування художньо-емоційного досвіду школярів. По-перше, варто було б уточнити назву рисунку, тобто вказати яку підготовку мала на увазі дисертантка. По-друге, сама модель містить презентацію етапів запровадження педагогічних умов та методів. Однак обґрунтування етапів запровадження методики подається у підрозділі 3.2. варто було їх презентувати у підрозділі 2.2., а потім вже представляти цілісну модель методики.
3. Дослідниця ґрунтовно розкриває наукові підходи у підрозділі 2.1: проєктувальний як генералізований, ментальний, полімодальний, компетентнісний. На їх основі обирає принципи, що мають методичну спрямованість. Разом з тим, в описі експериментальної роботи дослідниця висвітлює принципи, але дуже епізодично вказує на підходи. Зокрема взагалі не згадується про компетентнісний підхід. Варто було зауважити на експериментальному характері запровадження окреслених наукових підходів.
4. Згідно предмета дослідження, фортепіанна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва має бути спрямована на формування художньо-емоційного досвіду школярів. Дослідниця правильно стверджує, що фактором успішності цього процесу є сформований художньо-емоційний досвід самих майбутніх учителів. Разом з тим, у дослідженні не прослідковується орієнтація на різновікові аспекти художньо-емоційної сфери школярів, на що має бути орієнтований музичний репертуар. Представлений дослідницею музично-ілюстративний та художньо-ілюстративний матеріал орієнтований лише на студентів та на підлітків. Для молодших школярів варто було пропонувати інший репертуар.
5. У тексті дисертації часто вживається поняття «педагогічний вплив», яке в різних контекстах трактується неоднозначно. Тим часом загально прийнятим є визначення дефініції, як процесу та результату перетворення зовнішніх педагогічних вимог у внутрішню позицію учня за допомогою прямих і опосередкованих засобів; досягнення переходу особистості в якісно інший педагогічний зумовлений стан індивідуального розвитку.

Зазначені побажання істотно не впливають на загальний позитивний висновок щодо оцінки дисертаційної роботи Чжоу Є.

Загальний висновок

Таким чином, узагальнимо, що дисертація Чжоу Є. на тему «**Проєктування фортепіанної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до формування художньо-емоційного досвіду школярів**» є ґрунтовним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що має яскраво виражену

наукову новизну та практичне значення. Дисертація, подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Чжоу Є., заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства та
музичної освіти

Київського університету імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК

Підпис Ольги ОЛЕКСЮК засвідчую
Т. в. о. Директора Інституту мистецтв

Лариса БОНДАРЕНКО

